

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultura religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

25 Iuliu 1884.

Cuprinsulu:

Seminariulu tinerimei dela gimnasiulu din Blasiu. — Ceva despre santele sacra-
mente. — Din Homiletic'a sacra. — Darwinismulu in aintea tribunalului mintei
sanctose si a naturei. — Literatur'a nostra poporala. — Varietãti.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu **3 fl. v. a.**

Blasiu, 1884.

Tipografi'a Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Seminariulu tinerimei dela gimnasiulu din Blasiu.

Este cunoscutu, cumcà Escellentî'a Sa Prea Santîtulu Metropolitu Dr. Joanu Vancea inca in anulu trecutü a inceputu edificarea unui Seminarü pentru tinerimea romana gr. catolica dela gimnasiulu din Blasiu. Seminarülu cu ajutorülu lui Domnedieu este mai gata atâtü din launtru câtü si din afora. Cu deosebire frontulu lui de catra piatia este de unu prospectu atâtü de frumosu si de cu gustu, in câtü mai cà nu-lu intrece nice unu altu edificiu publicu din Transilvani'a. Meritulu se intielege de sine, cà este alu Escellentiei Sale a carui dorintia a fostu, cà cu soliditatea si comoditatea se unésca si recerintiele estetice a unui edificiu modernu. De alta parte este demnu in tota privinti'a de lauda si architectulu archidiecesanu Dnulu Augustu Mazzuchi, care asia bine a sciutu implinî dorinti'a Escellentiei Sale.

Cu 1-a Septembre a anului scolastecu procsimu 188⁴/₅ Seminarülu se va deschide, precum areta cercularülu metropolitanu ce-lu publicamu mai la vale.

Credemu, cà intregu Clerulu si Poporulu Provinciei nostre va urá Escellentiei Sale vietia indelungata in deplina sanetate, cà dupa-ce a implinitu dorinti'a acést'a vechia a tuturorü, se pota si provedé Seminarülu cu fundatiuni dupa potintia, cà astufeliu Clerulu si Poporulu nostru se se pota ajudá in crescerea filoru sei.

Nr. 2240 — 1884.

Noi Conte Romanu Joanu Vancea de Butés'a

Din Indurarea lui Domnedieu si Grati'a Santului Scaunu Apostolicu alu Romei Archiepiscopu greco-catolicu de Alba-Jul'a si Fagarasiu, si Metropolitu alu Romaniloru gr. catolici din Transilvani'a si Ungari'a, Asistente la Tronulu Pontificiu, si Prelatu domesticu alu Santiei Sale Sumulu Pontifice Romanu, Consiliariu Intimu de Statu alu Maiestatei Sale Sacratissime Imperatu si Rege Apostolica Franciscu Josifu I., Doctoru de SS. Teologia s. c. a.

Cetitoriloru Mantuire dela Domnulu si Binecuventarea nostra archierésca!

»Ai Fii, invétia-i pre ei, si-i indupleca pre ei
din copilarî'a lorü.« *Eclesiasticu* cap. VII v. 25.

Intre dorintiele mai fierbinti, ce le amu avutu de-dupa chiemarea nostra dela inceputulu misiunei inalte, ce Ni s'a datu, abia a fostu alt'a, carea se Ni fie patrunsu anim'a mai tare, decâtü infientiarea unui Institutu de crescere pentru tinerimea studiosa, ce se afla la gimnasiulu nostru aici in Blasiu.

Acést'a dorintia fierbinte Ni a datu si indemnu neintreruptu, cá se crutiamu totu, ce e posibilu, si se adunamu, ce amu crutiatu, cá se potemu avé spelese recerute la infientiarea unui atare Institutu.

Preainduratulu Domnedieu a si binecuvantatu nisuintiele, ce le amu intreputu in acést'a privintia, si Ni a ajutatú a poté ajunge la midilocele banali, cu cari se se pota realisá, ce amu oftatu de dí de nopte. Asia provediuti din darulu lui Domnedieu cu cele de lipsa, in anulu trecutu Ne amu apucatu de cladirea „Seminariului pentru Junimea romana greco-catolica studiosa in Blasiu“, si precum se scie, inca in acelu anu amu ajunsu la punerea edificiuului sub coperisiu.

In anulu curinte fú continuata adaptarea Seminariului de sub intrebare, carea cu ajutoriulu lui Domnedieu este deja aproape de terminare asia, cátu pre inceputulu anului scolasticu 1884/5 intregu Institutulu va se se deschida spre primirea tenerilor, cari voru intruuni cerintiele prescise.

Deci Noi dein adânculu animei nostre multumindu Preabúnului Ddienu pentru darulu si ajutoriulu, ce Ni l'a datu la infientiarea Seminariului preatinsu; Ne grabimu a aduce la cunoascintia toturoru iubitoru nostri in Christosu Frati si Fii: cá Noi pre inceputulu anului scolasticu venitoriu vomu dispune deschiderea Seminariului nouinfientiatu, si vomu ingrigi de dupa dí's'a Santei Scripture citate mai susu, cá tenerii studenti, cari voru fi primiti la acelu Institutu, se invetie cu tota diliginti'a posibila, si se fía induplecati spre fric'a Domnului, spre ordinca buna si disciplin'a salutaria receruta; cá asiá tenerii, cari se voru cresce in acelu Seminaru, se devina cu tempu fii credintiosi Basericeii si supusi fideli Maiestatei Sale si Rege Apostolicu, barbati devotati natiunei, cetatieni ascultatori de legi, si iubitori de patri'a comuna, ce o avemu sub parintiesculu sceptru alu Maiestatii Sale Sacratissime.

La Seminaru deocamdata voru fi primiti 60 de tineri, cari au se fía studenti la gimnasiu, si se fía mai antâiu visitati de mediculu archidieceeanu cu respectu la sanetatea si intregitatea corpului.

Condiuniile primirei suntú urmatorele;

1. Pentru unu tineru voru fi de a se platí câte 10 fl. v. a. pre luna, si asia pre unu anu scolasticu intregu 100 fl. v. a., cari voru fi de ase platí anticipato in 2 rate, celu multu in 4 rate anticipative.

2. Fia-care tineru are se aduca cu sene: a) 4 parecchi de schimburi bune de pansa alba; b) 4 naframí de busunariu, si 2 la grumazi; c) 2 parecchi de caltiuni buni, si 4 parecchi de petiorete (fusecli) seau obdele; d) 2 parecchi de cioreci (nadrage); e) 2 peptare si 2 rocuri, colorea acestora se fía suria; f) 1 palaria.

3. Vestimente de patu: a) unu strejacu (sacu pentru paie) la asternutu de desuptu; b) 3 fecie albe de patu; c) 2 perine, si 4 fecie de perine pistritite; d) unu plaponu ori tiolu de a se inveli cu elu tinerulu preste nopte.

4. Fia-care tineru are mai incolo se-si aduca 3 stergarie si 2 peptine,

unulu raru si altulu desu; apoi unu cutftu, furcutia si lingura de plafonu; potendu fi si 3 salviete de mésa; si in urma:

5. Fia-carele se-si aduca si perie de vestiminte si de curatitu caltiunii.

Pentru sum'a de 100 floreni pre unu anu scolasticu tineriloru se va dá urmatori'a provisiune:

A. Locuintia in etagiulu Seminariului in sale mari sanetose si luminoase;

B. Viptu intregu regulatu, si anume:

1. dejunu câte unu patrariu de litra de lapte, ori supa de chiminu;
2. prandiu 3 plese, adeca supa, carne cu sosu (cinsetura) si mancare grosa, éra in domineece si serbatori 4 plese;
3. cina 2 plese si anume: supa si mancare grosa cu pucina carne.

In díle de postu cu o pleasa mai pucinu la prandiu;

4. pane de ajunsu de 3 ori pre dí;

C. Spalatulu intregu preste anu;

D. Luminatulu preste anu in tempulu recerutu;

E. Incaldftulu in tempu de ierna;

F. Leacuri din apoteca pentru cei morbosu si viptulu preserisu de medicu.

Aceste suntu emolumintele atâtu spirituale câtu si corporale, ce se voru dá tineriloru pentru sum'a de 100 fl. v. a. pre anulu scolasticu; cari tote compenindule, precum se cuvine, se va poté convinge fia-care, cà folosele, si anume: crescerea, instructiunea, si provisiunea, ce le voru capetá elevii in Seminaru, stáu in proportiune forte favoritoria facia cu spesele de 100 fl., cè se receru din partea Institutului si suntu de a-ise solvi regulatu.

Dreptu ace'a se lasa Onoratorulu Frati Protopopi, si prin densii Fratiloru Preoti, cá cuprinsulu acestui Cerculariu se-lu faca cunoscutu si poporeniloru sei, cá toti acei'a, cari voescu se-si dée fiii sei la Seminarulu acestu nou pentru crescere, se grabésca a face pregatirile si aici insinuarile necesarie spre a li se poté implini dorinti'a ce o voru fi avendu in acésta privintia.

Spre cari tote oftandu-vi darulu Domnului, si dandu-vi binecuventarea nostra archiepiscopala amu remasu cu tota propensiunea parintiésca.

Blasiu in Curtile Castelului nostru metropolitanu la 11 Juliu st. nou in serbatoarea Santiloru Apostoli Petru si Paulu, anulu Domnului una mia optu sute optudieci si patru, alu Archiepiscopatului nostru anulu XV-le.

binevointe

Joanu Vancea, m. p.

Archiepiscopu si Metropolitu de Alba-Julia.

Ceva despre santele sacraminte.

Una foia basericéscá din Romani'a in unu articulu indreptatu in contr'a bisericeii catolice vorbindu despre Santele Sacraminte se esprima in modulu urmatoriu: „Baseric'a Romei prin numerocele innovatiuni, ce a facutu chiaru

„acoló, unde poteá mai pucinu, nu presinta decâtu una caricatura (!!!) Deca „p. e. amu compará, cum baseric'a papista a invetiatu si administratu tainele, „cu invetiatur'a si administrarea bisericeii apostolice, amu aflá, cá baseric'a „Romei n'a lasatu nice una taina in form'a ei primitiva. Ea le a desfiguratú „si schimbatu pre tote. Ea a schimbatu si desfiguratú tain'a botezului sevar- „sindu-o prin stropire in locu de intreita afundare in apa; a schimbatu tain'a „confirmatiunei seau ungerea cu santulu miru, distingundu ungerea facuta de „preotu in savarsirea botezului de una alta ungere facuta de episcopu la celi „in versta (adulti), pre carea o numesce confirmatiunea in modu propriu; „asemenea tain'a preotiei obligandu pre toti celi ce primescu preoti'a la celibatu; „tain'a casatoriei, invetiandu, cá chiaru in casu de adulteriu casatori'a nu se „pote desface; tain'a ungerei cu untu de lemnu santitu (Maslu) nesavarsinduo „decátu numai atunci, candu bolnavulu este in periculu de morte; tain'a peni- „tintiei insocinduo de doctrin'a purgatoriului si a indulgentieloru, si in fine „tain'a Eucharistiei intrebuintiandu azima in locu de pane dospite“ ¹⁾.

Atát'a ignorantia si atát'a superficialitate jace in invinuirea acést'a a bisericeii catolice, câtu nu o potemu trece cu vederea fora de a face unele reflexiuni, cá se se veda ce caricatura facu teologii bisericeii resaritului celei desbinate din tota scienti'a teologiei.

1. Ce atinge invinuirea, cá baseric'a catolica prin administrarea botezului prin stropire rectius tornare si nu prin cufundare s'ar' fi abatutu dela baseric'a primitiva, reflectamu numai atát'a, cá baseric'a primitiva in administrarea botezului a folositu amendoue modurile, atátu celu prin tornare, câtu si celu prin cufundare, si prin urmare baseric'a catolica folosindu modulu celu mai usioru, mai decentu si mai practicú alu tornarei face numai ace'a ce a facutu baseric'a primitiva, si asia aici nu existe nice una abatere. Se ne spuna teologii orientali, óre celi 3000 de omeni, ce s'au botezatu in dñu'a de Rusalii cu ocasiunea scoboririi Spiritului Santu, s'au botezatu prin cufundare seau prin tornare? Afora de ace'a botezulu legei noue in privinti'a modului la totu casulu a avutu asemenare cu botezulu lui Joanu. Botezulu lui Joanu inse se faceá prin tornare, precum se vede din tote tipurile si cele mai vechi ale bisericeii resaritului, in cari este depinsu botezulu Domnului de catra Santulu Joanu Botezatoriulu. In urma insusi resaritenii desbinati prin unele locuri, si in Ardealu prin cele mai multe locuri, administreza botezulu prin tornare. Nu cumva suntu si acestia un'a caricatura a bisericeii primitive?

2. Ce atinge invinuirea, cá baseric'a catolica a desfiguratú tain'a mirului, distingundu ungerea facuta de preotu in savarsirea botezului de una alta ungere facuta de episcopu la celi adulti, pre carea o numesce confirmatiune in modu

¹⁾ »Ortodocsulu« Nr. 26. Articulu a fostu scrisu de unu romanu mai antaiu la anulu 1869 in una foia francesa numita: »Union chretienne« care aperá unu crestianismu vagu, ce unieá sub flamur'a sa pre toti celi ce voieáu a fi crestini fora a se supune parintelui crestinatatei, Pontificelui Romei.

propriu, reflectamu pre scurtu, că ungerea, ce o face baseric'a „in savarsirea botezului“ nu este tain'a confirmatiunei, ci este ungerea cu oleulu catechumeniloru. Tain'a confirmatiunei si baseric'a resaritului si a apusului, o administréza nu „in“ ci dupa savarsirea botezului, cu ace'a unica deosebire, că baseric'a resaritului o administréza immediatu dupa botezu, éra a apusului mai târdu in etatea adulta. Éra apoi relativu la ace'a, că baseric'a catolica invetia, că ministrulu ordinariu alu mirului e episcopulu, si preotulu numai cu autorisare pontificia, credemu că nu s'a abatutu de locu dela baseric'a primitiva, dupa-ce faptele Apostoliloru ni spunu apriatu, că la crestini din Samari'a au mersu insusi Apostolii se le administreze Santulu miru, si nu li lau administratu numai preoti simpli fora nice una autorisare. Apoi că e mai practica administrarea in etatea adulta, vede ori si cine, si acést'a cu atâtu mai vertosu, că mirulu se pote amená pana atunci, cá unulu, ce nu e absolutu necessariu spre mantuire cá botezulu. In urma in tempurile antice chiaru si baseric'a resaritului administrá mirulu la adulti, fiendu-cá atunci paganii, ce se faceau crestini si se botezáu si miruieau, eráu toti adulti. Nu cumva a fostu si baseric'a resaritului atunci una caricatura a basericeii apostolice?

3. Relativu la invinuirea, că baseric'a catolica a desfiguratu tain'a preotiei obligandu pre *toti* cei ce primescu preoti'a la celibatu, atât'a e de superficiala, câtu i vine omului a ride. Intrebamu numai atât'a, ore preotimea nostra greco-catolica obligata e la celibatu seau nu? De securu nu va dîca, că e obligata. Atunci cum pote se dîca, că baseric'a catolica oblega pre toti preotii la celibatu? Cine se apuca de una atare critica, acel'a ar' trebui se rumege mai bine lucrurile. Dara inca si mai multu! Baseric'a resaritului cea desbinata pretinde dela celu ce vre se fia episcopu inca mai multu decâtu celibatu, că ea pretinde, cá se fia calugaru. Nu cumva prin acést'a baseric'a resaritului cea desbinata a desfiguratu tain'a primitiva a chirotoniei? Ar' trebui se scia D. scrietoriu alu articolului, că si celibatul preotiloru in apusu si calugari'a episcopiloru in resaritu este unu lucru de disciplina, care nu atinge de locu sacramentulu, precum se vede de acoló, că preotii gr. catolici suntu preoti adeverati cá si celi romano-catolici, desi aceia suntu casatoriti éra acestia celibi.

4. Articululu dîca mai departe, că baseric'a catolica a desfiguratu si tain'a casatoriei, invetiandu, că chiaru si in casu de adulteriu casatori'a nu se pote desface. Vedi astai ast'a! Ore cum a dîsu Domnedieu despre casatoria; „ce a impreunatu Domnedieu omulu se nu despartia.“? seau dora: „ce a impreunatu Domnedieu, ace'a pecatulu adulteriuului omenescu se despartia.“? Nu baseric'a primitiva apostolica a introdusu despartirea pentru adulteriu, ci imperatii celi carnali din Bizantiu, caror'a baseric'a resaritului s'a supusu câtu de voia câtu de frica, si acum mirare! vre se-i faca Apostolii si sensualismulu loru se-lu redice la rangulu de institutiune apostolica. Din locul dela Mateiu, la care se provoca celi desbinati pentru a probá despartirea din

caus'a adulterului, numai prin una interpretatere futila, triviala, frivola si fora spiritu in contr'a tuturor legiloru esegetice se pote scote arma pentru despartirea din punctulu adulterului. Nu baseric'a catolica a desfiguratu casatori'a, ci imperatii din Bizantiu, a caroru legislatiune o a primitu baseric'a resaritului cea desbinata.

5. Relativu la Maslu dîce articolulu nostru, cã baseric'a catolica l'a desfiguratu nesevarsindulu decãtu numai atunci, candu bolnavulu e in pericolulu mortei, dîcemu numai atãt'a, cã defectulu celu mai mare alu unui criticu este, candu nice nu cunosce objectulu, ce-lu criticisêza, si chiaru in defectulu acest'a a cadiutu D. criticu. Nice una dogmatica catolica nu invetia, cã maslulu este de a se conferi numai in periculu de morte, ci invetia, cã numai in casu de morbu greu. Apoi intre morbu greu si intre periculu de morte este multa deosebira. Acêst'a inse o invetia baseric'a catolica din motivulu tare bunu, piu, frumosu si sacru, cã se nu se profaneze sacramentulu conferindulu si in morburi tare micutie si neinsemnate. Seau dora D. autoriu alu articolulu, crede cã Apostolii au invetiatu, cã se se conferesca maslulu de cãte ori se ciurmulesce cineva seau e introcnatu? Deca densulu crede asia ceva, atunci acêst'a e adeverata caricatura a basericei primitive. Mantuitoriulu a dîsu: „*nu aruncati margaritariete caniloru*“, va se dîca nu conferiti sacramintele fora lipsa. Preceptulu acest'a l'a aplicatu baseric'a catolica si la maslu demandandu, cã numai in morburi grele se se conferesca, era nu si in morburi mici neinsemnate si iute trecutorie. Cumcã aplicarea preceptulu acestuia a Mantuitoriulu este caricatura, credemu cã nice D. autoriu nu va dîce.

6. Despre tain'a penitentiei dîce articolulu, cã o a desfiguratu insocinduo, de doctrin'a purgatoriulu si a indulgintieloru. Se vedemu inse mai de a prope cum stã lucrulu mai antãiu cu purgatoriulu. Baseric'a resaritului cea desbinata in consonantia cu baseric'a catolica invetia, cã in tain'a penitentiei se ierta omului peccatele si pedeps'a eterna, inse mai remane pedeps'a temporalã, care i o dicteza preotulu in forma de canonu. Bine! Dara deca more cineva immediatu dupa penitintia pana candu inca nu si a implinitu pedeps'a temporalã, va se dîca canonulu? Ce va fi cu elu? In infernu nu pote merge, cã acel'a nu este destinatu decãtu pentru pedepse eterne, era nu pentru de cele temporali. In Paradisu nu pote merge, cãce acel'a nu e locu de pedepse ci de premiu. Remane numai purgatoriulu. Ce desfigurare este aici, noi nu scimu. Baseric'a desbinata a resaritului deca voiesce se fia consecenta, are se alega numai intre doue; seau se stêrga canonulu din marturisire, seau se primesca si purgatoriulu. A tiené canonulu si a negã purgatoriulu insemnêza a tiené de adeverata una caricatura logica.

Se mergemu la indulgintie. Ce face baseric'a candu dã indulgintie? Rspundemu, ierta cãte ceva din pedepsele temporali seau din canonele date in marturisire. Ore are inse baseric'a dreptulu de a o face acêst'a? Cum se nu-lu aiba! Mantuitoriulu a dîsu Apostoliloru si urmatoriloru loru: „*ori*

ce veti legá pre pamentu, legatu va fi si in ceriu, si ori ce veti deslegá pre pamentu, deslegatu va fi si in ceriu". Va se dica fora esceptiune potu legá si deslegá totu. Atunci pentru ce se nu pota deslegá pre omu si de canonele din marturisire, nu intielegemu. Afora de ace'a, deca baseric'a in marturisire pote iertá peccatele tote precum si pedeps'a eterna pentru ele, atunci pentru ce se nu pota iertá si pedeps'a cea temporalá, carea e mai pucina si mai mica, candu mintea sanetosa ni spune, cá deca cineva pote face ce e mai mare, atunci pote si ce e mai micu.

7. In urma articululu dice, cá baseric'a catolica a desfiguratu S. Eucharistia intrebuintiandu pane azima in locu de dospita. Unu mare ne-adeveru! Baseric'a catolica nu intrebuintiezza eschisivu nice azima nice pane dospita, ci invetia tare rationalu, cá S. Eucharistia e validá ori in azima ori in pane dospita. Acést'a o face, pentru-cá pana astádi nu e dilucidata cestiunea, cá ore Mantuitoriulu, candu a instituitu S. Eucharistia, folositu-a pane dospita seau azima. Teologii apusani aducu argumente valide pentru azima. De alta parte teologii resariteni aducu argumente totu asia de valide pentru pane dospita, si asia lucrulu e suspinsu si adevverulu de credintia este tare intieptiesce numai atát'a, cá si panea dospita si azim'a suntu materie apte a Santei Eucharistie, si in praca asia se si intempla.

Ore in baseric'a desbinata a resaritului stá lucrulu altumintrule? Ea invetia un'a si face alt'a. Ea invetia, cá numai panea dospita e materie validá a Santei Eucharistie. Atunci inse pentru ce nu declara de eretici si nu condamna pre Armenii celi de o credintia cu densii, cari in resaritu celebrézza S. Eucharistia in pane azima? Ea porta in sinulu seu ace'a, ce condamna in baseric'a catolica. Este acést'a consecintia? Nu baseric'a Romei a desfiguratu tainele, ci baseric'a cea desbinata a resaritului s'a desfiguratu pre sine insusi inchidiendusi ochii din aintea la ori ce progresu si leganduse orbesce de traditiuni din trecutu fora de a mai cercá se strabata in spiritulu si in ide'a loru si ale desvoltá mai departe, cum a facutu baseric'a Romei, pre carea o uresce astádi asia de multu si asia de tare.

Din Homiletic'a sacra.

(de *Vasilie Budescu*, preotu greco-catolicu.

Despre stírnirea sentiemintelorú salutarie.

Dupa-ce s'a demustratu adevverulu propusu, suntu totu-de-a-un'a de a se escitá sentiemintele salutarie si corespundietorie spre consolidarea si inaintarea in virtute cum suntu d. e. pudicitia, seau frie'a lui Ddieu, Tendintia nostra trebue se fia, cá sentiemintele morali si religiose se posieda cutare-va vivacitate in animele credintiosiloru, prin ce va fi cá fia-care fapta morala i va atinge cu bucuria, éra peccatulu cu ingrodire. Cu privire la modulu de a stírní sentiemintele salutarie e de observatu, cá cine are intentiunea de a escitá astufeliu de sentieminte in poporu, debue, cá si densulu se fia incalditu

si petrunsu de iubirea adevărului propusu, că-ci simțirea, de carea e petrunsu oratoriulu, că si prin simpatia de sine se nasce si in animele ascultatorilor. Aci se mai adage, că nefiindu iertatu a petrece marginea cuvenita, se se tiena modalitatea corespunzătoare cu privire atâtu la oratoriu câtu si la ascultatori si la tem'a luata. Cu privire la oratoriu, de cumva acest'a ar fi de constituțiune mai debila se nu se decida a escită simțieminte prea esaltate, de cumva ar duce o vietia de totu neexcusabila, se nu stirnesca simțieminte morali, seau in fine, deca nu ar' fi tare in credintia, se nu probeze a escită simțieminte religiose.

Despre mișcarea vointei spre virtute.

Oratoriulu are de a se nesuf, că ascultatorii sei se devina petrunsi de reverința si iubirea legii si se invetie a se lapedă de sine, căci altcumu vointi'a loru abia se va indreptă spre virtute. Deci suntu de a se propune motivele cari conducu spre a face bine, ér' pedecele cari aru oveni in calea virtutei suntu de a se delatură. Motivele potu fi de următoriele specii;

1. *Motive sensuali*, cari consista in reprezentarea fericirii seau a daunei ce urmaresce virtutea si pecatulu acum si aici in vietia. De si adeverat'a virtute nu se efeptuesce prin astufeliu de motive, totusi aceste suntu de a se folosí mai virtosu cu privire la cei neculti si ingreunati cu pecate, cari abia se mișca prin alte motive mai pure.

2. *Motive intelectuali*, prin cari oratoriulu reflectéza pre credintiosi, că deca densii voru vietii conformu adevărului propusu, atunci voru dovedi, că suntu omeni inzestrati cu minte si libertate morala, si că suntu demni de creatoriulu loru. Motivele aceste posedu cea mai mare putere cu privire la credintiosii de cultura mai inalta; prin aceste motive poporele pagâne, cari nu au avutu lege, din fire au facutu ale legii, si neavendu lege, ei insi-si si-au fostu lege (Rom. 2 14). Deci totu-de-a-un'a e de a se propune ascultatoriloru, că virtutea asiá e de pretiosa, in câtu si omulu celu mai reutatosu e silitu a o veneră, pana ce de alta parte pecatulu e uritu deja in sine, carele desbracandu pre omu de demnitatea sa, lu face asemenea animaleloru, cari nu au intielegere.

3. *Estetice*, prin cari oratoriulu reflectéza pre credintiosi, că deca acestia voru duce vietia conformu adevărului propusu, atunci voru se căstige stim'a si iubirea altoru omeni. Cu privire la aceste motive, oratoriulu trebue se arete, că fapt'a a careia implinirea se recere, nu numai că e onesta in sine, ci totu odata e placuta si inaintea omeniloru, pana ce de alta parte, fapt'a, dela a careia comitere se oprescu credintiosii, nu numai că e urita in sine, ci e despretiuita si prin omenii mai onesti.

4. *Morali*, prin cari oratoriulu esplica, că mandatulu propusu debue se convina cu consciința ver-carui omu binesentitoriu, prin urmare si cu a ascultatoriloru, de alta parte, că prin observarea acelu mandatu se căstiga linistea sufletésca, éra prin calcarea aceluia musturarea consciinței. E de observatu inse că cu privire la omenii intieleniti in pecate, aceste motive nu au prea mare putere, că-ci acestia nu suntu in stare de a scuti neci bucuri'a ce provine din facerea binelui, neci musturarea consciinței ce aduce cu sine pecatulu.

5) *Religiosa*, prin cari oratoriulu demustra, că auctoriulu detorinței propuse e Ddiu si Is. Cr. si că fericirea nostra eterna, că dela o conditiune, depinde dela implinirea aceleia. S. Scriptura e plina de astufeliu de motive religiose. Mat. 7. 21—23. 9. Luc. 12. Joanu 3. 16. Rom. 6. 4—1. Cor. 10. 31 s. c. 1.

6. In fine *motivele simpatetice*, prin cari oratoriulu areta, că ce efectu a produsu in altii implinirea seau calcarea cutarui-va mandatu. Acést'a se intempla prin aducerea de exemple. S. Scriptura adese-ori se foloseste de atari exemple: „*Rabdarea lui Jobu ati auditu si finea Dlui ati vediutu, căci prea înduratu este Dlu si imparțitoriu de îndurare*“ Jac. 5. 11. „*Adeveru dīcu voue, că mai usioru va fi pamentulu Sodomulu si Gomorulu in dīu'a judecătīei, decâtu cetatei acelei'a*“ (Mat. 10—15).

Stīrpīrea pofteloru peatose.

Pastoriulu sufletescu, dupa esemplulu lui Isusu trebuie, că nu numai se stīrnēsca sentiemintele salutarie, ci totu odata se desradacineze si poftele peatose din animele ascultatoriloru. Cu privire la acést'a potu fi doue casuri, si anume: Deca ascultatorii aru fi petrunci de unele bucurie si desfatari, cari li-aru amenintiā mantuirea, atunci acestia suntu de a se invetiā, că tote bunatātīle lumesci suntu trecutorie si că atari nu au neci unu pretiu adeveratu, si că toti cari, se alipescu de acestea nu merita a fi stimati. Era in casulu candu ascultatorii nu s'aru infricosiā neci de asiā ceva, ce altucum dela natur'a sa ar trebui se escite ingrodre, cum e d. e. representarea reutātei peatului si a tortureloru iadului, seau că Ddieu va se resbune peatulu; intru unu casu că acést'a ascultatorii suntu de a se reflectā, că noi trebuie se tientimu din tote poterile la Ddieu că la creatoriulu nostru, era din contra a parasī pre Ddieu,, si a ne alipi cu totulu numai de bunatātīle si desiertatiunile lumesci si astufeliu a perseverā in pecate, nu insemna alta decâtu că amu retacitu dela tient'ā si destinatiunea nostra. In fine e de a se observā, că mustrarea seau dogenirea se nu tientesca spre turburarea ci spre indreptarea credintiosiloru.

Stīrpīrea propensiumiloru rele.

Ascultatorii une-ori posedu cutare-va propensiune spre pecatu, carea incubandu-se in anim'a acelor'a si luandu stapanirea preste ace'a, la prim'a ocașiune i solicitēza spre pecatu; deci dupa esemplulu Slui Paulu Ap. asemenea propensiuni inca suntu de a se stīrpi (Rom. 13. 14. Gal. 5. 16). Propensiunile rele mai usioru se potu combate, deca vomu aretā urmarile triste ale acelor'a. Cu privire la acele propensiuni, cari de si nu se potu aprobā din tota privinti'a, dar' totusi nu suntu contrarie cu legea morala, oratoriulu se fia cautu si se nu le flageleze adese-ori si cu asprime. Asiā d. e. ar' greși pastoriulu sufletescu, carele si-ar' propune a modificā deodata datin'a poporulu in portulu seau imbracamintea sa de si ridiculosa, seau in conversatiunea-i nu de totu escusabila.

(Va urmā).

Darwinismulu in aintea tribunalulu mintei sanetose si a naturei.

(Continuare din Nr. 11).

Hipotes'a lui Darwin ajunge in mare confusiune, candu voiesce a ni esplicā caletatile acele ale unoru animalia, cari loru nu le suntu de nece unu folosu, ci servescu numai că ornamentu si infrumsetiare, precum suntu pentru esemplu colorile cele frumose de pre aripile fluturiloru si penele cele frumose ale paunului. Că dupa Darwin natur'a nu cauta ace'a ce e frumosu, ci ace'a ce e utilu.

Nu in mai mica confuziune aduce intréga hipotes'a lui Darwin si esistenti'a animalieloru parasite, seau animalieloru acelor'a, ce nu potu traí decátu pre altele. Parasitii, precum este cunoscutu, se tienu de clasa animalieloru celoru mai inferioare, va se dica mai pucinu desvoltate. Din contra animaliele, pre cari traiescu se tienu de clasele animalieloru celoru mai superioare, prin urmare si mai desvoltate. Dupa Darwin parazitii au existatu in aintea animalieloru, pre cari traiescu, fiendu-cá suntu mai pucinu desvoltati, si dupa elu au existatu mai antáiu animaliele cele mai pucinu desvoltate, si apoi cele mai bine desvoltate. Dupa natura inse trebuie se existe mai antáiu animaliele cele mai bine desvoltate, cá pre ele se pota traí parazitii cá mai pucinu desvoltati. Asiá de sene urméza, cá seau Darwin are dreptu, seau natur'a. Candu inse vene in colisiune natur'a cu hipotes'a unui omu ori si cátu de erudit, atunci de siguru, cá nece unu omu cu mintea sanetosa nu va dá dreptulu hipotesei, ci naturei, si ori ce omu va dfce, cá in casulu acest'a natur'a ni areta chiaru contrariulu la hipotes'a lui Darwin, de-ora-ce ni areta, cá mai antáiu trebuie se existe unele animalie forte bene desvoltate, pentrucá pre ele cá in unu mediu se pota existe altele tare pucinu desvoltate, precum suntu parazitii.

Inse hipotes'a lui Darwin si din punctu de vedere filosoficu si nu numai fisicu este inadmissibila. Acést'a pentru-cá ea vetama legile cugeterei. Anume precum este cunoscutu, punctulu de manecare alui Darwin este, cá precum omulu pote produce mai multe varietáti ale uneia si aceleasi specii, chiaru asiá pote si natur'a. Ma natur'a dupa elu pote mai multu, cá ea nu produce numai varietáti ci varietátile le potentiéza pana la producerea de specii noue. Va se dica totu punctulu de manecare alu argumentatiunei lui Darwin se baséza pre analogi'a, cá deca omulu pote face ceva, atunci si natur'a pote, ma inca mai multu.

Abstragundu dela impregiurarea ace'a, cá preste totu analogi'a este unulu din argumentele cele mai debile, analogi'a in casulu acest'a este si falsa. Cá din impregiurarea, cá omulu in unele impregiurári pote produce mai multe varietáti ale uneia si aceleiasi specii, nu se pote conchide altu ceva, decátu cá si unu altu omu, seau una fientia asemene omului in acelesi impregiurari pote produce ceva asemene. A conchide inse de a dreptulu, cá ce pote omulu, ace'a pote si natur'a, este, cá se nu dicemu de totu falsu, in cele mai multe casuri una audacia de totu mare. Cá deca ar' fi conclusulu acest'a adevveratu, atunci asi poté se-lu intorcu — cea ce logic'a mi concede — si si intorsu se fia adevveratu, va se dica, se sustienu, cá ce pote natur'a ace'a pote si omulu. Acum câte suntu lucrurile acele, ce le pote natur'a si nu le pote omulu, si prin urmare ori si cine vede, cátu este conclusulu de falsu.

Analogi'a lui Darwin inse mai vetama cugetarea si de alta parte. Deca omulu pote produce mai multe varietáti ale uneia si aceleiasi specii, atunci elu lucra totu de a un'a dupa unu planu óre care preconceptutu, si nu lasa nece odata, cá intemplanrea orba se-i conturbe planulu. De aci acum numai

ace'a se pote conchide, că deca si natur'a lucra dupa unu planu conceputu seau de ea seau de una fientia óre care, dela care ea depende intru tote, atunci si ea pote produce asia ceva, ma pote si mai multu. Inse Darwin nu conchide astufeliu, cum ar' trebui se conchida dupa legile logicei. Ci elu conchide, că deca omulu lucrandu dupa unu planu óre care preconceptu pote produce mai multe varietăti ale unei si aceleiasi specii, atunci si natur'a nelucrandu dupa nece unu planu pote produce asia ceva, ma inca mai multu. Falsitatea conclusului acestuia este evidenta, si de ea Darwin nu se pote scapá, decátu adoptandu principiulu lui Kant, cumcá planulu si scopulu, ce ni se pare noue, că existe in natura afora de noi, nu este altu ceva decátu unu ce subiectivu, una forma ore care a cugetarci nostre, despre care nu scimu ore in realitate existe seau nu. Deca inse Darwin si asseclii lui aru adoptá principiulu acest'a, atunci ar trebui se adopteze si tote consecintiele lui, va se dica se sustiena si principiulu idealisticu alui Kant, că noi nu scimu óre existe lumea si materia din afora seau ba. Ace'a inse este tare improbabilu, că materialistii, cari toti suntu asseclii alui Darwin, si cari sustienu, că afora de materie nu existe nemic'a, se sustiena si ace'a, că eli nu sciu óre materia existe seau nu.

Din cauzele aceste autorități științifice de rangulu primu si încaruntite in studiulu si scrutarea naturci s'au dechiaratu in contr'a hipotesei lui Darwin si au primitu principiulu *creatiunei* speciiloru diverse de animale si de plante, ce se afla pre pamentu in ordinea ace'a, nerestornata inca pana astadi de nece unu naturalistu, ce se enaréza in cartea facerei capu I. Acést'a s'au vediatu indemnati a o face cu atâtu mai vertosu, că Sant'a Scriptura numai principiulu *creatiunei* speciiloru lu sustiene si ordinea in care ace'a s'a in-templatu; modulu creatiunei inse, că unulu ce nu atinge credinți'a si esenți'a religiunei lu a lasatu ne amintitu, si astufeliu in aflarea lui pre cale științifica remane inca destulu campu de scrutare pentru științele naturali. De clasa barbatiloru acestor'a se țiene Americanulu *Agassiz* naturalistu si filosofu totu de odata, care a demustratu esistenți'a unui planu alu providinției divine din diversitatea oualoru din cari se procreéza diversele specii de animalie ¹⁾, si cá si care nemene nu a combatutu cu atât'a logica si profunda filosofia a naturci hipotes'a lui *Darwin*; mai departe *Bär*, *Wagner*, *Bischoff*, *Murchison*, *Crawford*, *Beale*, *Dana*, *Fluorens*, *Bernard Leveque*, *Blanchard*, *Wigand* s. a. Acést'a o au potutu face numitii naturalisti fora nece una téma, deorace Paleontologi'a departe de a subministrá ceva spre confirmarea fantasticei hipotesa alui *Darwin*, chiaru din contra areta, că speciile de animalie au aparutu pre pamentu in aceasi ordine, in care se enaréza si in Sant'a Scriptura la locul citatu. De unde nu urméza altu cev'a, decátu seau că *Moise* a fostu

1) »Der Schöpfungsplan«, Vorlesungen über die natürlichen Grundlagen der Verwandtschaft unter den Thieren von Louis Agassiz. Deutsche Übersetzung, durchgesehen und eingeführt von C. G. Giebel. Leipzig 1875.

mai mare naturalistu in tempulu acel'a obscuru decumu suntu toti naturalistii tempului nostru celui luminatu, seau că elu a fostu inspiratu de insusi Ddieu. Alternativ'a cea de antâiu este atâtu de improbabila, cătu s'ar' face ridiculu, celu ce o ar sustiené. Urméza dara de sene, că numai alternativ'a a dou'a pote fi adevărata. Deca acést'a inse este adevărata, si deca Ddieu insusi in unu modu necuprensu de noi a inspiratu pre Moise, atunci naturalistii acelia nu au facutu altu ceva, decâtu s'au plecatu aceluia, caruia „*sè inchina sorele, pre carele lu prea maresce lun'a si caruia se cucerescu stelele,*“ si in care dupa cum dîce Santulu Apostolu Paulu: „*suntu ascunsi toti tesaurii sciintieloru*“.

Alti naturalisti, precum *Wirchow*, celebrulu profesoriu din Berlin, nu au mersu, ce e dreptu asia departe, cătu se primésca principiulu *creatiunei* in tota simplicitatea si puritatea lui atragutoria. Inse vediendu contrastele, in cari vene hipotes'a lui Darwin cu legile naturei si ale cugetarei, desi sustienu inca principiulu ei fundamentalu, că speciile s'au nascutu pre rendu si pre incetulu unele din altele, totusi modulu cum voiesce a probá hipotes'a lui Darwin nascerea acést'a, lu au parasitu cu totulu.

Din tote acestea se vede, cătu de injustificabile si precipitata a fostu larm'a cea mare a inimiciloru esistintiei lui Domnedieu atunci, candu a aparutu mai antâiu hipotes'a acést'a atâtu de complicata, cătu insusi prein complicatiunea ei a aretatu, că numai adevărata nu pote fi, dupa ce ori ce hipotesa, cu cătu este mai simpla, cu atâta este mai aproape de adevèru, si cu cătu este mai complicata cu atâta este mai departe de adevèru. Din aceste se vede, cătu de tare s'au insielatu aceli'a, cari la inceputu au mersu asia departe in entusiasmulu loru, cătu au asemenatu hipotes'a lui Darwin in privinti'a valorii si a insemnatatei ei scientifique cu teori'a gravitatiunei universali aflate de genulu Newton. Din aceste se vede, că si hipotes'a lui Darwin nu este altu ceva, decâtu un'a din umbrele acele, ce din candu in candu aparu pre campulu, in care mentea omenésca cêrca dupa adevèru, un'a din umbrele acele, dupa care fugu omenii cá dupa realitate, pana candu cu dorere se convingu, că totulu a fostu numai umbra, ce a trecutu, si apoi numai dupa ace'a se intorcu la acel'a despre care este scrisu: „*tote aceste voru perti, si cá unu vestimentu se voru invechi, tu inse acelasi esti, si anii tei nu se voru impuciná*“.

(Va urmá).

Literatur'a nostra poporala.

Literatur'a numita poporala este una caracteristica a poporeloru culte in sensulu modernu alu cuventului, va se dîca a poporeloru acelor'a, cari nu considera cultur'a de una calitate numai a unoru clase mai inalte din societate, ci de unu bunu alu toturoru claseloru fora deosebire, chiaru si a celoru mai infime.

Cultur'a in sensulu acest'a a fostu cu totulu necunoscuta temporiloru

antice. La Grecii si Romanii vechi cultur'a se considerá de unu monopolu numai a claselorú celorú mai inalte din societate. Clasele mai inferioare si cu deosebire sclavii in genere se consideráu de una masa cruda fora nice unu dreptu la ceva cultura. De aci a urmatu, cá la poporele aceste, altumintrele tare inaintate in cultura si proviedute cu una literatura tare avuta, literatur'a poporala, seau literatur'a destinata pentru clasele mai inferioare ale poporatiunei a fostu cu totulu necunoscuta. A fostu cu totulu necunoscuta, pentru-cá literatur'a cá unu adminiculu din cele mai insemnate ale culturai, se considerá de unu bunu ore care eschisivu numai a claselorú mai inalte.

Lucrulu acest'a inse s'a schimbatu cu totulu, dupa-ce religiunea crestina a devenitu una proprietate a poporelorú europene. Invetiandu religiunea crestina, cumcá in Christosu toti omenii fora deosebire, domnu seau servu, suntu egali, si prin urmare, cá la bunurile omenimei toti au dreptu in una forma, numai de cátu a inceputu a se nasce si una literatura poporala menita a luminá si inavutí cunoscintiele si a nobilitá inim'a si a claselorú celorú inferioare din poporu, a caroru vietia este in mare parte consumata de lucrulu celu greu alu maniloru. Astufeliu literatur'a poporala este unu productu alu religiunei crestine, unu resultatu alu egalitateri si filantropiei evangelice. Romanii cei classici in scienti'a dreptului si Grecii celi fini si delicati nu s'au potutu redicá nice odata pana la una literatura poporala destinata a mangaiá si sufletele cele obosite de lucrulu celu greu alu maniloru. Cluj

Literatur'a poporala a facutu cu deosebire progrese frumose in evulu mediu. Diferitele catechisme, cărti de rogatiuni, carticele ascetice, versiuni ale Santei Scripturi, naratiuni pii, legende si altele depre tempurile acele suntu totu atâte semne, cátu de mare pretiu a pusu baseric'a atunci pre literatur'a poporala. Unu sboru forte frumosu a luatú inse literatur'a poporala mai cu sema dela aflarea tipariului in coce. Pana la aflarea tipariului latfrea literaturai poporali erá impreunata cu multe greutáti. Fiendu tote cărtille scrise cu man'a, de sine se intielege, cá eráu si tare scumpe, si cá atari greu de procuratu pentru poporulu mai miseru. Dupa aflarea tipariului lucrulu acest'a s'a schimbatu cu totulu. Cártille se produceáu mai usioru, prin urmare eráu si mai eftine, si cá pre atari si poporulu mai miseru le poteá procurá cu multu mai cu pucina greutate. Astufeliu a ajunsu astádi lucrulu acoló, cátu literatur'a poporala infloresce la tote poporele culte seau cari aspira la cultura.

Cá tóte genurile de literatura, si literatur'a poporala si a castigatu in decursulu tempului unele legi fiese scose din ins'asi natur'a ei, dela cari nu se pote face abatere fora dauna culturala mai mica seau mai mare.

Prim'a si cea mai insemnata lege in literatur'a poporale este *miscere utile dulci*. Poporulu din clasele inferioare ale societateri atátu in urm'a culturai lui celei pucine, cátu si in urm'a ocupatiuniloru lui materiali este de asia, cátu ori ce lectura fia pentru elu cátu de folositoria, deca este prea

abstracta, prea erudita si prea departe de modulu lui de cugetare, atunci nu numai că-lu ostenesce, ci-lu disgusta cu totul. Din caus'a acést'a literatur'a poporala ce e dreptu, trebuie se fia pentru elu totu de a un'a instructiva, instructiunea se fia totu de a un'a imbracata in unu vsmântu cătu se pote mai corectu, trebuie se fia cătu se pote mai plina de victia, usiora de intielesu fora de a pretinde dela cetitoriu prea multa cugetare si in urma placuta, asia cătu instructiunea se o primésca desfetandu-se. Spre scopulu acest'a in literatur'a poporala pretotindine au jocalu totu de a un'a una rola insemnata, naratiunile, ce cuprindu in sine una idea óre care folositoria si instructiva, inse nu in modu abstractu, ci asia dícundu incarnata in una intemplantre óre careva adevărata seau ficta. Atari naratiuni léga atentiunea cetitoriloru pana in capetu si ide'a strabate si petrunde in sufletulu loru fora de nice una greutate. De alta parte inse este una erore forte mare, candu in literatur'a poporala se pune pondu singuru numai pre desfetare, fora cá desfetarea se cuprinda una idea ore care folositoria si instructiva. Defectulu celu de antâiu, ide'a prea abstracta si erudita produce disgustu si apatía. Defectulu alu doile, lips'a de idea instructiva produce usiorintia si sentimentalismu, éra instructiune nice unulu, si una atare literatura nu numai că nu-si ajunge scopulu, ci este si stricatiósa.

Cá si alte ramuri de cultura, asia si literatur'a poporala la noi numai in tempulu mai nou a inceputu a face unele progrese. Tempu indelungatu tota literatur'a nostra poporala a statu numai din nesce naratiuni burlesci, lipsite de ori ce idea morala instructiva si folositoria si concepute cu una fantasia mai mulu orientala decâtu europeana, precum este Alesandri'a, Leonatu, Piramu si Tisbe, Argiru si Ilean'a si altele de calibrulu acest'a. In tempulu mai nou s'au facutu ce e dreptu unele incerari mai bune in privinti'a acést'a. Ma s'au formatu si doue foi anume pentru poporu. Preste totu inse s'a comis nu odata una erore capitala in literatur'a poporala la noi.

Amu dísu, că chiamarea literatur'e poporali este, că se propuna poporulu ceva folositoriu. Aflarea folositoriulu inse nu este lucru asia usioru, precum s'ar' paré. In specie literatur'a poporala la unu poporu, cum este alu nostru, deca voiesce se produca in adeveru ceva folositoriu, se póftesce se tientésca mai antâiu la cassarea defectelor si vitiiloru celoru mai periculose vietiei si esistintiei lui. Nemic'a nu pote se fia pentru unu poporu mai folositoriu si mai practicú cá asiá ceva. Numai dupa-ce s'a facutu acést'a, pote se pasiesca literatur'a poporala la producerea si de alte lucruri mai multu spre inavutírea sufletulu cu cunoscintie si spre nobilitarea inimei si a sentiulu esteticu, precum la tractate istorice si fisice poporali, la poesii pentru poporu si altele de genulu acest'a.

Defectulu, de care a suferitu pana acumu literatur'a poporala la noi, a statu mai cu sema in ace'a, că s'a pusu prea pucinu pondu pre combaterea si desradecinarea mai multoru vitiu si defecte morali si materiali, ce rodu

amaru la viéti'a poporului nostru, si s'a pusu mai cu sema pondu pre indo-
parea lui cu cunoscintie, acaroru lipsa, pana candu stau inea vitiele si defectele
amintite, nu este tare semtita; din care cauza literatur'a poporala pana acum
a si fostu prea pucinu spriginita. Lucru firescu, de ora-ce ea nu a adusu
medicina pentru ranele cele mai dorerose ale poporului. Chiaru si noue in
tempulu celu scurtu de candu apare foi'a, ni au venitu la mana unele carticele
menite pentru poporu. Ele au fostu inse atâtu de gresite in planu si scopu,
câte odata chiaru si in modu facia cu indigentiile poporului nostru, încátu nu
amu potutu aflá cu cale nice a le anunciá, necum a le recensá.

Din cauzele aceste cu bucurie am cetitu de curundu una novela locali-
sata, va se díca acomodata poporului nostru si intitulata *Satula cu comorile*
de Domnulu Petra Petrescu cassariu la filial'a din Brasiovu a institutului de
creditu si economii „Albin'a“. Autoriulu novellei este celebrulu scrietóriu
germanu Johan Zschoke (n. 1771, † 1848).

Opsiorulu acest'a corespunde intru tote recerintielpru unei literaturi
poporale bine intielese. In elu suntu combatute multe defecte morali si
materiali, de cari suferu poporulu nostru, si se areta totu odata si calea, pre
care se potu desradeciná, eliminá si inlocuí chiaru cu contrariulu loru. Trebue
se marturisimu, cà domnulu localisatoriu cunosce forte bine datinile si modulu
de cugetare a poporului nostru, càce prin câte unu locu icon'a lui in diversele
caractere ale novellei este câtu se pote mai via, asia câtu cetindu-o poporulu
nostru se va cunosce in ea cá in una oglinda numai decátu pre sine insusi.
Opulu este una instructiune tare seriosa din inceputu si pane in capetu. Cu
tote aceste instructiunea fiendu imbracata in form'a unei novele caste este
nunumai placuta ci si de interesu, asia câtu cetitorii cu greu o voru luá in
mana fora cá se nu o cetéscu pana in capetu. Tota novel'a nu este altu
ceva decátu una naratiune, cum una comuna decadiuta in privinti'a morala si
materiala s'a redicatu la bunastare si inflorire in amendoue privintiele. Cari
si câte suntu comunele acele a le nostre, despre cari s'aru poté díce, cà nu
au lipsa se percurga si ele calea ce o a percursu comun'a, ce forméza ob-
jectulu naratiunei nostre? Naratiunea nu este lipsita nice de umoru placutu
si castu pre ici coló. Limb'a este preste totu tare inteligibila pentru poporulu
nostru dela sate. Pretiulu este tare moderatu, de ora-ce desi contine 146
pagine in 16° totusi costa numai 45 cr. v. a. cu portulu la olalta. Se pote
procurá dela autoriulu in Brasiovu.

Noi cu deosebire o amu recomandá tinerimei din scol'a de repetitiune,
care deoparte este mai matura pentru intielegerea lucrului, de alta parte este
aprope de a fundá familia, si cá atare indoitu datoría a incungiurá vitiele
sbiciuite in opsiorulu acest'a, si a pune bas'a la una familia cu bunastare
materiala si morala. Altumintrule opulu este tare folositoriu si de recomandat
pentru intregu poporulu nostru agricolu, si si rogamu pre Domnii preoti,

carora li jace la inima binele moralu si materialu alu poporului, cá se indemne baremu pre credintiosii celi cu stare mai buna, cá se si o procure, si cetésca in familia. Si asia literatur'a nostra poporala este tare misera in opuri de adeverata valoare si meritu, si candu se ivesce câte unulu, precum se cuvine, atunci datorinti'a preotimei este, cá se-lu spriginésca, si indemne a-lu sprigini.

Noi din partene sperâmu, cá dupa-ce D. autoriu a facutu unu inceputu asia nimeritu, va continuá cu acel'asi zelu, spre ce i si dorimu abundantia de poteri.

Varietáti.

Ideile dominante in viéti'a publica a Franciei nunumai cá nu suntu amice basericei si institutiuniloru ei, ci suntu chiaru inimice. Inimicit'i'a acést'a iuse facia cu nemic'a nu s'a portatu cu atât'a neindurare, cá se nu dicemu tiranía, precum s'a portatu facia cu ordurile monacali de barbati si de femei. In contr'a dorintiei a insusi morbosiloru si suferitoriloru, ma chiaru si in contr'a opiniunei fundate a mediciloru, atâtu guvernulu cátu si comunele in tempulu din urma s'au intrecutu unii pre altii in eliminarea calugaritieloru deprin spitale, unde grigéau si servieáu pre morbosu cá nesce adeverate sorori si inca fora nice una remuneratiune. Ele au luatú asupr'a loru sarcin'a acést'a grea singuru numai din iubire adeverata catra Domnedieu si deapropete. Guvernele si comunele, ce ataca in continuu totu ce este crestiniu, au voitú a secularisá si spitalele, pre calugaritie le au alungatu, si au introdusu in loculú lorú persone laice pre plata, cá si cum grigea unuí morbosu pre plata ar fi mai buna cá grigea din caritate. Comedi'a inse nu a duratu multu. Coler'a asiatica, precum este cunoscutu, a eruptu prin mai multe cetáti din Franci'a. Spitalele au inceputu a se implé. Ce s'a intemplatú acum? Personalulu laicu introdusu pre plata pre la spitale a inceputu de fric'a colerei a fugi cu gramad'a si a lasá pre morbosu in scirea Domnului, cátu guvernulu si comunele au inceputu a rogá pre calugaritie, cá se ie éراسi asupr'a lorú sarcin'a grigei morbosiloru in spitalele, din cari au fostu alungate mai inainte cu atât'a neindurare. Cátu de miunatu scie providinti'a domnedieésca confundá superb'a omenésca!

Dlui, care ni a tramisu articolulu: Ceva din viéti'a Santului Augustinu! Articululu nu tiene nemic'a necatolicu, ce ne ar' poté face, cá se nu-lu publicamu. Caus'a nepublicarei este cu totulu alt'a. Una foia basericésca in articlulú i sei trebue se tracteze objectele pre una basa mai ampla si mai profunda, decátu cum se intempla acést'a in opurile de scola. Numai atunci este una foia basericésca unu midilocu de perfectionare a scientiei castigata in scola. Din contra deca ea remane intre marginile cele anguste ale opurilor de scola, fia chiaru si academice, atunci este superflua, fiendu-cá ce afla omulu in ea, afla si in unu atare opu. Deca DVostra veti compune unu studiu asupr'a Santului Augustinu din unu punctu de vedere mai inaltu cá celu ce ni-lu ati tramisu si bas'a studiului va fi mai ampla si mai profunda cá in unu opu de scola, atunci bucurosu lu vomu publicá. Éra ce atinge promisiunile facute cultului inimei Mantuitorului, nu le potemu publicá inainte dece cetitorii nostri cei mai multi nu ar' cunosce mai deaprope originea, insemnatatea dogmatica si etica precum si istori'a cultului acestuia, ce la noi a strabatutu inca forte pucinu.